

BO'LAJAK PEDAGOG-PSIXOLOGLAR SHAXSIGA QO'YILADIGAN PSIXOLOGIK PEDOGOGIK TALABLAR

To'raxonova Barno Tursunboy qizi¹

¹ Andijon davlat Universiteti Umumiy psixologiya
kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6045813>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 01-fevral 2022
Ma'qullandi: 05-fevral 2022
Chop etildi: 10-fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

standartlar, psixologik,
tevarak-atrof, ta'lim
standartlari, metodika.

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolaning ahamiyati shundaki, u mustaqil yurtimiz fuqarolari psixologiyasida ro'y berayotgan o'zgarishlar, ularning hayotga, umuminsoniy qadriyatlarga, oilasi, o'z salomatligi va yaqinlariga bo'lgan munosabatlarida milliy mafkuramizning asosiy mazmuni va mohiyatlari namoyon bo'layotganligi bilan uyg'un tarzda bayon etilganligidir.

Ma'lumki, har bir yosh davrining psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'limiy va tarbiyaviy ta'sir o'tkazish insonda o'z o'zini anglashni vujudga keltiradi. Shaxsda o'z-o'zini anglash tuyg'usi qancha erta uyg'onsa, shaxsiy nuqtai nazar, o'z xulqini his qilish, o'zining amaliy va jismoniy imkoniyatlarini baholash shunchalik tez paydo bo'ladi. Xuddi shu asnoda injiqlik, o'jarlik va qaysarlik kabi illatlarning tarkib topishiga ruhiy to'siq vujudga keladi. Ana shunday holatlarning birida yosh o'spirinlarga har tamonlama pedagogning yordam berishi turgan gap. Ammo ularga ham ma'lum bir talablar qo'yiladi. Keling ushbu maqolamizda ana shular haqida gaplashamiz.

Ta'limdagi yangilanish, asosan, Davlat ta'lim standartlarini ishlab chiqishnigina amalga oshirmay, balki ta'lim jarayoni

orqali o'quvchining o'z kelajagini yorqin tasavvur qila oladigan, bu borada o'z taqdiri va o'z shaxsiga ongli munosabatda bo'lib, turli faoliyatlarda o'z-o'zini rivojlantira oladigan erkin, faol va mustaqil shaxsni shakllantirishni ko'zda tutadi.

O'qituvchining o'rni va uning vazifalari, o'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash ishiga jamiyat va jamoatchilik tomonidan e'tibor qaratilishining naqadar muhim ahamiyatga egaligi aniqlanadi. Mamlakatimizda „Kadrlar tayyorlash milliy dasturi“ni hayotga tatbiq etish jarayonida o'qituvchining yosh avlodga ta'lim va tarbiya berishida jamiyat oldida javobgarligi yanada ortib boraveradi.

Hozirgi sharoitda jamiyatning o'quv maskani oldiga qo'yayotgan talablari kun sayin ortib bormoqda va bu talablarni amalga to'g'ri hal qilish vazifasi

o'qituvchiga bog'liqdir. Shuningdek zamonaviy o'quv maskanlari o'qituvchisi qator vazifalarni bajaradi. O'qituvchi sinfdagi o'quv jarayoni tashkilotchisidir, ya'ni o'qituvchi o'quvchilar uchun dars paytida, qo'shimcha darslar bilan birga darsdan tashqari hollarda ham kerakli maslahatlar berishda bilimlar manbaidan biridir.

Zamonaviy o'qituvchi ijtimoiy psixolog bo'lmasligi mumkin emas. Shuning uchun ham o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yo'lga sola olishi, bolalar jamoasida ijtimoiy-psixologik mexanizmlardan foydalanishni bilishi zarurdir. O'qituvchi o'quv maskanining pedagog jamoa a'zosi sifatida o'quv maskani hayoti faoliyatini uyushtirishda bevosita ishtirok etib, turli fan o'qituvchilari va sinf rahbarlarining metodik birlashmalarida ishlaydi, topshiriqlarni bajaradi. Har bir o'qituvchi o'quvchilarning ota-onalari va jamoatchilik oldida ma'ruzalar o'qib, suhbatlar olib borar ekan, demak, u pedagogik bilimlar targ'ibotchisi hamdir. Vazifalarning shu qadar ko'pligi uchun ham jamiyatning o'qituvchilar oldiga qo'yadigan talablari tushunarlidir. talablari tushunarlidir. Ma'lumki, pedagogik faoliyat-kishi mehnatining eng murakkab sohalaridan biridir. Jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablardan eng muhimi o'qituvchining shaxsi va uning kasbi bilan bog'liq xislatlariga qaratilgan.

O'qituvchining eng muhim xislatlari quyidagilardan iborat: -o'qituvchining o'z Vataniga sodiqligi, bolalarni sevish, ularni insonparvarlik ruhida tarbiyalash istagi, o'z yurti, ona tili, o'z xalqining tarixi va uning madaniyatini sevishi, davlatining mustaqilligi g'oyasida yashashidan iboratdir; 68

- ijtimoiy javobgarlikni yuksak darajada his etishi; -olijanoblighi, aqli, farosati, ma'naviy pokligi, ma'naviyat va ma'rifat bo'yicha yuksak maqsadlarni bolalarga singdirib borishi; - o'zini qo'lga ola bilishi, sabr-toqatli, bardam, matonatligidir. Jamiyatning o'qituvchi oldiga qo'yadigan asosiy talablari quyi dagilardir:

-shaxsni ma'naviy va ma'rifiy tomondan tarbiyalashning, milliy uyg'onish mafkurasining hamda umuminsoniy boylklarning mohiyatini bilishi, bolalarni mustaqillik g'oyalariga sodiqlik ruhida tarbiyalashi. o'z Vatani, tabiatga va oilasiga bo'lgan muhabbati; - keng bilimga ega bo'lishi, turli bilimlardan xabardor bo'lishi; - yosh va pedagogik psixologiya, ijtimoiy psixologiya va pe dagogika, yosh fiziologiyasi hamda o'quv maskani gigiyenasidan - chuqur bilimlarga ega bo'lishi;

-o'zi dars beradigan fan bo'yicha mustahkam bilimga ega bo'lib, o'z kasbi, sohasi bo'yicha jahon fanida erishilgan yangi yutuq va kamchiliklardan xabardor bo'lishi; ta'lim va tarbiya metodikasini egallashi; - o'z ishiga ijodiy yondashishi;

- bolalarni bilishi, ularning ichki dunyosini tushuna olishi; - pedagogik texnika (mantiq, nutq, ta'limning ifodali vositalari) va pedagogik takiga ega bo'lishi;

- o'z bilimi va pedagogik mahoratini doimiy ravishda oshirib borishi. Har bir o'qituvchi aynan shu talablarga to'la javob bera oladigan bo'lishiga intilishi shart.

O'qituvchi jamiyat tomonidan qo'yilgan talablar bilan bir qatorda o'z faoliyatida tevarak-atrofidagi kishilar, o'quv maskani ma'muriyati, hamkasblari, o'quvchilar va ularning ota-onalari undan nimalarni kutishini ham esdan chiqarmasligi lozim. O'qituvchining o'z ishidan nimanidir kutayotganligining o'ziyoq muhim

ahamiyatga egadir. Aynan shu tariqa kutishlar, garchand jamiyat tomonidan o'qituvchiga qo'yiladigan talablarga bog'liq bo'lsada, bundan tashqari yana o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lishni talab qiladi. Lekin bu talablar hamma vaqt ham bir-biriga mos kelmasligi mumkin. Psixologlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarning ko'rsatishicha, xalq ta'limi bo'limlari va o'quv maskani direktorlari o'qituvchining ayrim hislatlari naqadar muhimligini har xil baholaydilar. Jumladan, xalq ta'limi bo'limlarining mudirlari o'qituvchidan, birinchi navbatda, o'z fanini yaxshi bilishini va dars berish metodikasini mukammal o'zlashtirishini talab qilsalar, o'quv maskani direktorlari o'qituvchiga qo'yiladigan bunday talablarni uchinchi o'ringa qo'yadilar. Shu bilan birga xalq ta'limi bo'limlarining mudirlari o'qituvchilarning o'quvchilar va ota-onalar, o'quv maskanlar jamoasi bilan qanday muloqotda bo'lishini bilishini naqadar ahamiyatga ega ekanligiga unchalik e'tibor bermaydilar. O'quv maskani rahbarlari esa bunday xislatlarni o'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar ichida birinchi o'ringa qo'yadilar.

Ota-onalar o'qituvchidan uning ish staji va yoshi qanday bo'lishidan qat'iy nazar, farzandlarini tarbiyalash va o'qitish mahoratini kutadilar. O'quvchilar esa o'qituvchilarni uch xil xislatlari bo'yicha xarakterlab beradilar. Jumladan, birinchidan, o'qituvchining odam garchiligi, adolatlilik, sof vijdonlilik, bolalarni yaxshi ko'rish xislatlari; ikkinchidan, o'qituvchining sezgirligi, talabchanligi bilan bog'liq tashqi xislatlari va xulq-atvoriga qarab; uchinchidan, o'qituvchining o'z fanini bilishi, uni tushuntira bilishi kabi ta'lim jarayoni bilan bog'liq xislatlariga qarab xarakterlab beradilar.

Xulosa qilib aytish mumkinki, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga qo'yiladigan talablar bilan birga, o'qituvchi shaxsi va uning faoliyatiga nisbatan qo'yiladigan ijtimoiy talablar ham o'sib bormoqda. O'qituvchiga jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablar, turli xilda ijtimoiy kutishlar, pedagogning individualligi, uning shu tariqa talablarga javob berishga sub'ektiv tayyorligi o'qituvchining muayyan o'quvchining pedagogik faoliyatiga naqadar tayyorligidan dalolat beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abu Rayxon Beruniy. Tanlangan asarlar. 1-T, T., 1957.
2. Maxmudov I.I. Boshqaruv psixologiyasi: O'quv qo'llanma. Mas'ul muharrir: A.Xolbekov. T., DJQA „Rahbar“ markazi; „ „, 2006.
3. G'oziyev E.G'. Oliy maktab psixologiyasi. T., 1997.
4. G'oziyev E.G'. Psixologiya. T., 1994.
5. Gamezo M.V. Domashenko L.A. Atlas po psixologii". M., 1986.